

עושה שלום

בטאון בית הוראה ולשכה לממונות
ענני כולל "זכור לאברהם" וביה"כ "משכן הקודש"
ביתר עילית

גליון מס' 34

עושה שלום

פרשת נח

הרה"ג ר' אפרים עמאש שליט"א

ראש בית ההוראה

שאלה: ראובן נסע באוטובוס ולא שילם מחמת אונס, ואינו זוכר לאיזה חברת אוטובוסים היה שייך האוטובוס שעלה בו, האם מחוייב לשלם לכל החברות שמסתפק עליהם או לא?

[דבר מצוי הוא במעמדים ציבוריים כמו העליה למירון ב"ג בעומר, שישנם הרבה חברות אוטובוסים שלוקחות את ההמונים בחזור לביתם, ויש שאינם שמים לב ועולים על האוטובוס הראשון שנקלע בדרכם, ומסופקים כנ"ל].

תשובה: הנה בשו"ע (חו"מ סי' רכ"ב סעיף ג') מבואר דהקונה ממוכר אחד ולפני ששילם מסתפק ממי קנה והיו שם שלושה מוכרים וכ"א אומר ממני לקח מניח ביניהם ומסתלק, ואם הוא חסיד נותן לכא"א כדי לצאת ידי שמים. אלא שכ"ז רק מחמת שהלוקח לא הו"ל למידק דסבר מיד יבוא המוכר אחר מעותיו, וכמוש"כ הש"ך (ס"ק ד'), [ולכן לא דמי לפיקדון דהיכא דהו"ל למידק מחזיר לכא"א], אבל היכא דהו"ל למידק לכא"א צריך להחזיר לכא"א. (וכ"כ הנתה"מ בחי' ס"ק ה').

א"כ בנידו"ד, לכא"א חייב לשלם לכל החברות מספק כיון שהוא הו"ל למידק היכן עלה ולמי נתחייב. אלא שכל זה דווקא כשהתובעים טוענים ברי, אבל בטוענים שמא אינו חייב, וה"ה הכא, דלצאת ידי אדם פטור.

אולם לעניין לצייש יל"ע בזה, דאמנם השו"ע איירי בטוענים ברי, אבל י"ל דנקט כן משום הרישא לרבותא דאפ"ה פטור מדיני אדם, אבל לעניין מש"כ בסיפא שאם הוא חסיד נותן דמים לכא"א, אין חילוק בין טוענים ברי לטוענים שמא דסו"ס יש כאן חשש גזל, ולציי"ש אינו יוצא עד שישלם.

אך הש"ך (ס"ק ג') כתב להדיא דבטוענים שמא א"צ גם לצאת ידי שמים, וציון לדלקמן (סי' ש' סעי' ג') ששם כתב הרמ"א להדיא לגבי פיקדון שאם המפקידים לא תובעים בברי פטור אפי' בבא לציי"ש. אלא שכל דבריו הם רק באופן דהו"ל לתובעים למידע, (או משום שהפיקדון אצלו או משום שמכרו לו), אבל כשלא הו"ל למידע כגון שטוען אביו של א' מכס הפקיד אצלו, חייב לצאת ידי שמים. וכפי שכתב הרמ"א שם (סעי' ג') בשם הטור.

העולה להלכה: ממילא גם בנידון השאלה שחברת האוטובוסים לא הו"ל למידע חזר הדין דחייב לציי"ש ולשלם לכל החברות שמסתפק לגביהם.

אומנם יל"ע בהא דקיי"ל שמי שגזל רבים יעשה בכסף צרכי רבים. ובסי' שס"ה נתבאר דהגזל א' מה' ורוצה לציי"ש ישלם לכא"א. ולכא"א צריך להבין מה הגדר בזה ואימתי אמרי' ליה שישלם לכא"א ואימתי יעשה צרכי רבים. שאם מסתפק מתוך חמשה אנשים, ודאי ישלם לכל אחד ואחד, ואם מסתפק באחד מתוך מאה יעשה צרכי רבים, אך מה הדין כשמסתפק באחד מתוך עשר וכמו חברות אוטובוסים, ומה הדין אחד מתוך עשרים.

בעניין זה נשאלו בביה"ד על מי שגנב חלק של רכב בבנין יוקרה שיש בו כחמישים דיירים. ואחרי הרבה שנים חזר בתשובה, ומסתבר שאף אחד לא יזכור ממי נגנב, ושואל אם יחזיר לכא"א את מה שגנב, או שיעשה צרכי רבים בכסף שגנב, כגון שישלם לוועד הבית של הבנין סכום מסויים שיהנו ממנו דיירי הבנין. וצ"ע.

הרה"ג ר' יצחק מועלם שליט"א

רב העיר ביתר עילית

שאלה: ישנם קבוצת שדכניות דרך המייל, כל שדכנית מעלה כרטיס ובו פרטים על בחור/ה, ובתחתית הכרטיס מופיע מספר הטלפון של השדכנית, מי מהשדכניות שרואה כי יש לה הצעה מתאימה לפרטים יוצרת קשר עם השדכנית, ומקדמים את השידוך זו מצד זה וזו מצד זה, כאשר כללי הקבוצה קובעים הסדר ההגיוני בו אחת מהשדכניות מתוגמלת ע"י הצד שניהלה מולו את השידוך זו מצד החתן וזו מצד הכלה.

והנה אירע שאחת השדכניות ראתה פרטי בחור שהיו נראים לה מתאימים לאחייניתה היא יצרה קשר עם השדכנית ביררו העבירו פרטים ונקבעה פגישה, לאחר הפגישה מהצד של הבחורה רצו להמשיך אך כשהשדכנית דודתה התקשרה לשדכנית מצד הבחור אמרה לה כי אם העניין יתקדם היא דורשת לקבל תשלום משני הצדדים לשאלת השדכנית מדוע השיבה את דודה שלה ולכן את לא צריכה לקחת כסף, דודתה של הבחורה טענה א' מדוע החליטה שאינה צריכה ליטול כסף מחמת קרבת משפחה ב' גם אם נכון הדבר שלא תקח כסף מאחייניתה אין זה אומר שכסף זה מגיע לשדכנית של הבחור לכל היותר היא מוותרת לאחייניתה על הכסף.

כך או כך העניין נתקע, בדרך מסויימת השיג בנה של השדכנית מצד הבחורה את הטלפון של הבחור ושאלו מה אמרה לו השדכנית השיב "היא אמרה שהבחורה לא ענתה תשובה ואם עד הערב לא תחזור אליו כנראה ירד מהפרק" ומששמע כי הבחורה רוצה להמשיך הסכים כי הכל ינוהל ע"י השדכנית דודתה של הבחורה, ב"ה השידוך המשיך על הצד היותר טוב וכעת אחרי ה"ורט" נפשם בשאלתם האם מגיע לשדכנית הראשונה תשלום מסויים אחרי שלא די שלא נתנה ידה לשידוך אלא זממה לקלקלו?

תשובה: כתב הש"ך (חו"מ סי' שצ"א ס"ק ב') בדין יורד לשדה חבירו, אם כוונתו להשביח לצורך עצמו גם אם נגרם הנאה לבעל השדה אין לו דין יורד, וכ"כ הנהיבות המשפט (סי' י"ז ס"ק א', וסי' ק"ה ס"ק ו', וע"ע בסי' קכ"ח ס"ק ה', וסימן קס"ד ס"ק י"א).

אמנם יש להדגיש דכל האמור הוא אם השדכנית התרשלה קצת בעניין המשיך הטיפול בשידוך אך לא מנעה בידיים, אולם אם התברר כי אמרה שאם עד הערב לא יהיה תשובה אחרת אזי דין השידוך לביטול, וכאילו אמרה הבחורה שאינה מעוניינת ובאמת עבר זמן עד שנחשב הדבר בעיני משפחת הבחור לפי דברי השדכנית שאין רצונם להמשיך, ורק לאחר מכן שנתברר העניין המשיך השידוך ונסגר למזל טוב, בוודאי שאין צורך ליתן לה כלום, ומידת חסידות ליתן לה מתנה מועטת אחר שמ"מ בוודאי היה לה חלק כל שהוא בשידוך זה.

אומנם בנידון דידן כאשר היו ב' שדכניות, אף אם אחת מהן אינה לוקחת כסף מחמת שהיא קרובה משפחה, מ"מ אינו נחשב כאילו יש רק שדכנית אחת שתקבל את כל התשלום, ולכן כל אחד יקבל חלקו.

ועיין בתשו' הרא"ש (כלל ק"ה סי' א') הובא בב"י (חו"מ סי' קפ"ה) שכתב שאם הראשון התחיל והצדדים גמרו לבד, מקבל השדכן את מלוא הסכום, כיון שכל ההמשך הוא מכוחו ולא היה התערבות של שדכן אחר, אך כאן שהיה התערבות של שדכן אחר ולא היה יכול להיגמר מכוחו של הראשון בלבד, לכן יקבל הראשון רק את חלקו, וכ"כ הרמ"א (שם סי' ס'), וע"ע בפת"ש (ס"ק ג').

העולה להלכה: לשדכנית מצד הבחור אינו מגיע כלל דמי שדכנות מצד הבחורה, ובנידו"ד שקלקלה במהלך השידוך אין לה לקבל אף מצד הבחור. ומ"מ דין חסידות ליתן לה משהו.

שואל ומשיב

שאלות שנשאלו בבית ההוראה

שאלה: האם בת כהן מותרת להתחתן עם חתן עם הארץ?

תשובה: מבואר בשו"ע (אה"ע סימן ב' ס"ח) עם הארץ לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווג עולה יפה שתמות היא או הוא מהרה או תקלה תבוא ביניהם וכו'. ובגדר עם הארץ אמר מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שלא סיים ש"ס משניות. וע"ע בשו"ת יחווה דעת (ח"ה סימן ס"א).

שאלה: בת כהן שנשאת לישראל והולידה ממנו ואח"כ נתגרשה, האם מותר לה נישואין שניים עם חתן עם הארץ או שעדיין בקדושתה עומדת ואסורה להינשא לעם הארץ?

תשובה: נראה שדין זה תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים במסכת תרומות (פ"ז משנה ב'). דהנה דעת ר"מ שבת כהן שנשאת לישראל, אע"פ שאסור לה לאכול תרומה, מ"מ אם אכלה אינה משלמת חומש כדין ישראלית כיון שעדיין יש לה קדושת כהונה, אבל אם נישאת לאחד מהפסולין ונפסלה מהכהונה משלמת חומש. ואילו חכמים סוברים שגם כשנשאת לפסול פטורה מן החומש וגם מיתנת בפרשה כיוון שהיא עדיין בת כהן.

ופסק הרמב"ם (פ"י מתרומות) כחכמים. וחזינו שגם לאחר שנפסלה מן הכהונה עדיין יש לה קדושת כהונה לעניינים מסויימים. וממילא נראה שאסור לה להתחתן עם בור ועם הארץ.

שאלה: האם בחדר אוכל בשישיבה, מצטרפים לזימון ביום חול מכמה שולחנות אשר אינם מחוברים?

תשובה: אם לא התחילו ולא סיימו יחד אין מצטרפים לזימון. ואם התחילו או סיימו יחד מצטרפים, אך כדאי שיאמרו מעיקרא שבאים ע"ד זימון, משום ש"א שאין מצטרפים לזימון כלל, (כן דעת האול"צ ח"ב עמ' ק"ד).

ואם רגילים שאוכלים באותו זמן ודעתם כן, נראה שאף שלא אמרו כן להדיא כיון שדרכם בכך ובאו על דעת כן, מצטרפים בכל עניין, וכ"ש אם נמצאים באותו שולחן.

אם הם יושבים בקבוצות, א"כ כל קבוצה מצטרפת לעצמה, כשדעתם בכך, (משנ"ב דרשו מילואים עמ' 36 בשם הגרש"ז אייריבך, ופסקי תשובות ח"ב עמ' תרל"ט).

שאלה: ראובן קנה דירה מיושבים מבוגרים שהאימא שלהם נפטרה לפני שנה והם אפילו לא היו בדירה. אמרו לו היושבים שהוא יכול לפנות את כל תכולת הדירה לאשפה. תוך כדי הפינוי מצא ראובן בארון המטבח בתוך צנצנת עוגיות 1,200 ש"ח, ובארון בגדים עוד 1,600 ש"ח, האם צריך להחזיר ליושבים את הכסף שמצא?

תשובה: חייב ראובן להחזיר את הכסף ליושבים, כיון שהם ירשו את כל תכולת הדירה ולא ידעו מהכסף היו יאוש של"מ דאינו חל.

ואף אם אימא שלהם התייאשה מכסף זה, מ"מ שהיה אפשר למצוא את הכסף קנו בקנין חצר, ואף שאמרו לו תפנה הכל לאשפה, דירה מכרו לו ולא כסף.

טאבו משותף כהלכה

הרה"ג ר' יואב סימן טוב שליט"א

לשאלות ובירורים ניתן לפנות
ללשכה לממונות - זכור לאברהם

ברם אין אפשרות לגבות את הקנסות מאת הקבלן, ולכן נשאר הויכוח על מוטל הקנס, במקרה זה הבורר התלבט רבות מאחר ולא הייתה התייחסות למקרים אלו ודומים להם בחוזה שנחתם בין הצדדים.

ראשית רצה לדון ולדמות את המקרה לשותפים ששכרו רכב, ורשמו אותו על שם אחד מהם שגם נתן את כרטיס האשראי שלו לבטחון, ואירע מקרה שלא באשמתם, (כגון רכב חולף פגע בלילה ברכב שלהם וברח) וחברת ההשכרה תובעים את החבר שהרכב רשום על שמו, והוא טוען שכולם ישתתפו עימו בנזק, וראה בעניין זה מש"כ בספר ביד כל אדם (סי' י"א) דבכה"ג התשלום מוטל על שני השותפים בשווה.

לפי"ז גם בנד"ד אם נחליט שהקנס חל על הרוכשים, הרי הוא חל על כולם בשווה, אלא יש מקום לומר שהיזם חייב לשלם את הנזק מסיבת חובתו להמציא דירות מוכנות לרוכשים, אך בשבועות הקודמים (עלון ל"ב) העלנו צד שאכן כל ההוצאות מוטלות על היזם, אבל נזקים שקרו יכול להיות שמוטלות על הרוכשים.

המשך הנידון ביזם אשר מכר דירה לכמה רוכשים בטאבו משותף - מקרה ד'
תוך כדי בנייה הגיע פקח של העירייה, והטיל קנס בעקבות אי שמירת התקנות והחוקים במהלך הבנייה, (הייתה פסולת שנשפכה שלא במקום, היה מנוף שחסם לשעות ארוכות את הכביש וכו').

ולא זו בלבד אלא העירייה למען ישמעו ויראו החליטה להגיש תביעה מול הרוכשים הבונים, אך למעשה התביעה הוגשה על מי שעל שמו הנכס, ובית המשפט הטיל קנס מסוים עליו.

גם כאן נחלקו הרוכשים ביניהם על מי חובת תשלום הקנס, לטענת הרוכשים הנסתרים אין להם שום קשר לקנס הוא לא על שמם ולא נגרם מחמתם, ולטענת הרוכש שעל שמו הדירה מה שהסכים לרשום על שמו על דעת שכולם ישתתפו בכל הוצאה, ובכלל אין לו שום קשר לקנס שנגרם מסיבת הקבלן, ולטענת היזם הקבלן שהוא אינו מבני ברית אשם בכך שהפך את כללי העירייה.

משיב כהלכה

מאמר מרבני ההוראה

הרה"ג אליה בשארי שליט"א

מעין שלש 'על הפירות' שהיא ברכה חשובה וחז"ל קבעו לה ברכה בפני עצמה ומפורשת 'על העץ ופרי העץ' אינו בדין שיפטור אותה בהזכרת 'תנובת השדה' שהיא פחות מפורשת, (כן עולה מדברי מלכאל הנ"ל ע"ש).

ועוד כצירוף י"ל שכאן לא כיוון לפטור את הזיתים, ואף שלדעת מר"ן א"צ כוונה כמש"כ (א"ח ס' תפ"ט) לגבי מי ששאל את חבריו כמה ימים היום לעומר ע"ש, מ"מ יש לומר דשאני הכא שהברכות אינם שוות אינו בדין שיפטור אם לא כיוון, ויש שרצו להביא ראיה מסי' רצ"ט סע' ח', (מנחת שלמה ח"א ס' צ"א).

ועוד שכאן שהיה צריך לכלול שניהם והזכיר רק אחד מהם כאילו כיוון בפירוש שלא לפטור המין השני, (שו"ת הר צבי ח"א ס' ק"ה), ועוד שיש חו' על ר' פרץ.

וכן פסק מרן החיד"א במחזיק ברכה (ס' ר"ח סק"ט) במפורש שבנד"ד צריך לחזור ולברך 'על הפירות', וכנ' שהסכימו עמו בדין זה השלמי ציבור ועוד (הובאו בחזו"ע חנוכה עמ' ש"ח). וכפ' בה"ב (ח"י עמ' 440).

אולם אם שתה רביעית יין או אכל תמרים וגם אכל מזונות וביקר רק על המחיה, נראה שלא חוזר לברך על היין או על התמרים, והטעם שכיוון שברכה"ז בדיעבד פוטרת את היין והתמרים כמו שפסק בשו"ע (א"ח ס' ר"ח סע' י"ז) כיוון שמזינים ע"ש. וכתב כה"ח (ס' ר"ח אות פ"ט) שהוא הדין שברכת על המחיה פוטרת כדן ברכת המזון, ומהדין היה ראוי לברך עליהם ברכה"ז ע"ש. ואינו דומה לנידון הקודם כיוון שגם היא היא ברכת, משא"כ בשאר ז' המינים שאינם מזינים.

העולה מן האמור: מי שאל מושבעת המינים המינים (מלבד תמרים) וגם מזונות וביקר רק 'על המחיה', צריך לחזור ולברך שוב 'על הפירות', אא"כ כיוון בפירוש לפטור.

ואם שתה יין או אכל תמרים וגם אכל מזונות וביקר רק 'על המחיה', אינו צריך לחזור ולברך מעין שלש על היין או התמרים.

שאלה: נשאלתי במי שאכל גם מזונות וגם זיתים כשיעור ברכה אחרונה בכל אחד, וכשיברך מעין שלש שכח מאכילת הזיתים והזכיר רק על המחיה. האם יחזור ויברך מעין שלש על הפירות?

תשובה: השו"ע (א"ח ס' ר"ח סע' י"ג) פסק שמי שאכל תפוחים ושתה יין מברך נפשות על תפוחים ואין ברכת 'על הגפן' פוטרתם. וה"ה ברכת על המחיה, שדוקא ברכת מעין של 'על הפירות' פוטרת תפוחים כיוון שמזכיר בה 'על העץ ופרי העץ' נפטרים התפוחים שגם הם בכלל פרי העץ. ולשיטת השו"ע פשוט שבנד"ד חזר ומברך 'על הפירות', אלא שבב"י הביא דעת הסמ"ק (הגה' רבינו פרץ) שאפילו אכל תפוחים ושתה יין לכתחילה יברך רק מעין שלש 'על הגפן' וא"צ לברך נפשות על התפוחים, שמכיוון שמזכיר במעין שלש 'תנובת השדה' התפוחים בכללם.

ולכאורה לפי שיטת הסמ"ק בנד"ד כשיברך על המחיה והזכיר 'תנובת השדה' פטר את הזיתים. אלא שהשו"ע לא חשש לשיטתו, והגם שכה"ח (ס' ר"ח אות ע"ג) כ' שלכתחילה יש לברך נפשות על התפוחים קודם 'על הגפן', אולם אם הקדים 'על הגפן' יברך נפשות על התפוחים. והאול"צ (ח"ב עמ' קכ"ט) כתב שכלל אין לחוש לסמ"ק ואף לכה"ח. אבל ביבי"א (ח"ה ס' י"ז) הביא שגם דעת הרשב"ץ כסמ"ק וכן האגודה וכ"פ בח"א ע"ש. ומסקנתו שודאי צריך לחשוש ואמרינן סב"ל נגד מר"ן. ועוד ציין במילואים שם לדברי מלכאל (ח"ה ס' כ"א) ושם כתב שאף דעת מרן מהסמ"ק, אלא שס"ל למרן שבברכת על הגפן ועל הפירות לא מזכיר 'תנובת השדה' משא"כ 'בעל המחיה' ע"ש. ולפי"ז גם ברכת 'על הפירות' נפטרה.

אולם יש לומר שגם לדעת ר' פרץ יש לחזור ולברך 'על הפירות' ולא יצא כשהזכיר 'תנובת השדה'. והטעם דדוקא את התפוחים פטר כיוון שברכתם האחרונה בור"ג שהיא ברכה כללית ולא מזכיר פירות כלל. והגמ' הגדירה אותה 'זלא כלום' כלומר ביחס לברכת מעין שלש שהיא כדאורייתא. וכשמזכיר 'תנובת השדה' היא היא ברכת פירות הארץ שאינם מושבעת המינים, שהרי פירש יותר מנפשות. משא"כ

להנצחת העלון
או לקבלתו במייל

BeitHoraaOsehShalom@gmail.com

לשכה לממונות זכור לאברהם

055-6743601

Zachor123456@gmail.com

בית הוראה עושה שלום

רחוב אש קודש 6 ביתר עילית

02-3750741

ניתן מענה לשאלות בהלכה בין השעות 8:00-00:00